

Strukturell ambiguitet och reanalys – med fokus på fortsatt

Henrik Rosenkvist

1 Inledning¹

I dagens svenska används *fortsatt* ofta som ett satsadverb – se (1) och (2) nedan.

- (1) Målet är **fortsatt** att nå en volym på 150 000 bilar vid sekelskiftet. (Press 98)
- (2) Situationen i Göteborgs Hamn är **fortsatt** inte bra. (GP 2009)

I likhet med till exempel *avgjort* och *bestämt*, som också kan användas som satsadverb, är *fortsatt* relaterat till ett verb, men till skillnad från dessa ord har *fortsatt* börjat användas som ett satsadverb först under 1900-talets sista decennier.² Det finns därför mycket goda möjligheter att detaljstudera denna utveckling i till exempel de elektroniska korpuser som tillhandahålls av Språkbanken.³

En noggrann undersökning av hur *fortsatt* har utvecklats kan också bidra till förståelsen av villkoren för strukturell reanalys, en viktig faktor i studiet av språkförändring. Många lingvister menar att ambiguitet, det att en viss sats eller fras kan analyseras på olika sätt, är en oundgänglig förutsättning för att en reanalys ska äga rum. Diskussionen är inte ny – Wurzel (1997) hänvisar till Hermann Paul och Georg von der Gabelentz – men den är fortfarande aktuell, vilket de två citaten nedan visar (båda är tagna från standardverk om diakron språkförändring).

---

¹ Två anonyma läsare har med sina kommentarer bidragit till att förbättra artikeln – kvarstående brister beror dock uteslutande på mig.

² *Avgjort* börjar användas som satsadverb i slutet av 1800-talet (Larsson 2021), medan *bestämt* får denna funktion redan i början av 1800-talet (Arro Förberger 2021).

³ Se: <https://spraakbanken.gu.se/korp/#?corpus=&cqp=%5B%5D>.

”To summarize, the conditions necessary for reanalysis to take place are that a subset of the tokens of a particular constructional type must be open to the possibility of multiple structural analyses, where one potential analysis is the old one (applicable to all tokens) and the other potential analysis is the new one (applicable to a subset).” (Harris & Campbell 1995:72)

”Roughly, reanalysis can be defined as a process that changes the actual (underlying) linguistic structure without necessarily affecting the visible or audible surface manifestation of that structure. So it presupposes ambiguity in linguistic structures [...].”

(Burridge & Bergs 2017:108)

Hopper & Traugott (2003:49) illustrerar en reanalys schematiskt som: $A > A/B > B$, där det mellanliggande stadiet tillåter två analyser – det är alltså strukturellt ambigt. Det är dock den syntaktiska kontexten (ofta i kombination med semantiska aspekter) som avgör hur ett visst belägg kan eller ska analyseras. När *ni* uppstod som ett eget pronomen ur det äldre *i* var till exempel den avgörande, ambiga kontexten satser där det finita verbet stod framför subjektet (3), medan andra kontexter entydigt kunde visa att antingen det äldre (4) eller det nyare pronomenet användes (5).

(3) hwadan **kommen i**? (Columbus 1675)

(4) om **i** wore Borgare eller inwånare i Sparta [...] (Columbus 1675)

(5) Jag ska gee ehr däd **ni** willen. (Columbus 1675)

I (3) är det möjligt att analysera *kommen i* på två sätt – antingen så som det skrivs, eller som *komme ni*.⁴ Belägg av den typen utgör alltså så kallade brokontexter, eller övergångskontexter (Heine 2002, Skär- lund 2017:40ff), och för att underlätta diskussionen ska jag här kalla sådana belägg för brokontextbelägg (BK-belägg). Belägg som (4) visar å andra sidan att pronomenet är *i*, och sådana kommer jag i det

---

⁴ I sammanhanget är det relevant att verbens kongruensböjning varierade i äldre nysvensk tid (Pettersson 2005:175ff).

följande att kalla källstrukturvittnen (KS-vittnen), medan belägg som entydigt visar den nya strukturen är målstrukturvittnen (MS-vittnen); *ni* i (5) är således ett MS-vittne.

Även om det finns en stor enighet om att ambiguitet är en avgörande faktor vid reanalys (se till exempel också Hopper & Traugott 2003, Fischer 2007, Denison 2017 och Weiß 2021) så har dock ingen, så vitt jag vet, undersökt om ambiguitetens frekvens på något sätt inverkar på sannolikheten att en reanalys inträffar. Att en stor andel ambiga strukturer innebär en gynnsam miljö för språkförändring förefaller emellertid rimligt, och med utvecklingen av *fortsatt* som en bakgrund kommer jag också att gå in på denna fråga.

I den här studien beskriver jag inledningsvis två reanalyser som har lett till att *fortsatt* nu kan användas som ett satsadverb (i avsnitt 2 och 3). Den första innebär att *fortsatt* kan analyseras som ett gradadverbial, och den andra leder till att *fortsatt* kan analyseras som ett satsadverb.

Därefter övergår jag till att diskutera villkoren för dessa språkförändringar i avsnitt 4, och introducerar ett kvantitativt mått på den strukturella ambiguitetens frekvens (ambiguitetsindex). I avsnitt 5 prövar jag om det mönster som framträder i förändringarna av *fortsatt* också uppträder i liknande reanalyser av *mycket* och *litet* (Delsing 2022), och jag diskuterar resultaten i ett avslutande avsnitt (6).

2 Fortsatt – från attribut till gradadverbial

I *Svensk ordbok* är *fortsatt* inte ett eget uppslagsord, utan nämns enbart som en form av verbet *fortsätta*.⁵ Redan under 1700-talet är det emellertid tydligt att *fortsatt* ofta används som ett attributivt (6) och predikativt preteritum particip (7) (källorna till exemplen anges i litteraturlistan).

---

⁵ Se: <https://svenska.se/so/?id=120841>. I nätversionerna av *Den Danske Ordbog* och *Bokmålsordboka* framgår det dock tydligt att *fortsat/fortsatt* fungerar som adverb i danska respektive norska. Det är alltså möjligt att utvecklingen har varit tidigare i grannspråken och påverkat *fortsatt* i svenska, men detta kan inte diskuteras vidare här.

(6) så at för desse Stiftets districter Wi endast astunda en **fortsatt** räkning (*Hwad Nytt* 1781)

(7) Archangelske handelen blef sedan mer och mer **fortsatt**. (SAOB *fortsätta*, 1761)

Som attributivt eller predikativt particip kongruensböjs ordet efter huvudordets numerus (som till exempel *fortsatta diskussioner*). Den predikativa användningen av *fortsatt* minskar emellertid i frekvens under de följande decennierna, och från mitten av 1800-talet används *fortsatt* nästan enbart attributivt, ibland utan en föregående artikel.

(8) Efter ett ögonblick lyfte fågeln vingarne, flög sakta under **fortsatt** sång bortifrån det avhuggna trädet (Almqvist 1843)

(9) Det blev en ny väntan, nya rykten, **fortsatt** fredsagitation och **fortsatt** tysk tillbakamarsch. (ORDAT 1944)

Det attributiva *fortsatt* relaterar vid denna tid tydligt till nominalfrasens huvudord – i (8) är *fortsatt sång* semantiskt kongruent med *sången fortsatte*, och detsamma gäller exemplen i (9). Att sjunga, agitera och marschera är ju oavgränsade processer (SAG 4:348ff) som fungerar väl med den utsträckning i tid som anges av såväl *fortsätta* som *fortsatt*.

I likhet med andra attribut kan *fortsatt* också ingå i nominalfraser med flera attribut (10).

(10) Till slut bör omnämnas att året 1925 varit karaktäriserat av ett **fortsatt** rastlöst arbete i fråga om förbättringar av flygmateriel och motorer. (ORDAT 1925)

I (10) kan *fortsatt* modifiera huvudordet *arbete* – att arbeta är en oavgränsad process – men en alternativ analys är att *fortsatt* i stället fungerar som gradadverbial i adjektivfrasen *fortsatt rastlöst*. Nominalfrasen *ett fortsatt rastlöst arbete* kan således analyseras på två sätt.

(11) [_{NF} ett fortsatt rastlöst arbete] ('arbetet är fortsatt och rastlöst')

(12) [_{NF} ett [_{AF} fortsatt rastlöst] arbete] ('arbetet är fortsatt rastlöst')

Nominalfraser av denna typ är alltså ambiga; de medger två syntaktiska analyser, och båda analyserna är också semantiskt möjliga. *Fortsatt* i (10) är således ett BK-belägg för den första reanalysen.

När man studerar förändringen av *fortsatt* från attribut till gradadverbial framträder de tre typerna av belägg tydligt i materialet, efter en semantisk och syntaktisk analys. Schematiskt sett kan de illustreras som i tabell 1 (där förkortningen *kongr.* innebär semantisk kongruens).

Tabell 1. Olika typer av belägg på *fortsatt* i förändringen particip > gradadverbial.

KS-vittnen	BK-belägg	MS-vittnen
<i>fortsatt</i> : attributivt particip		<i>fortsatt</i> : gradadverbial
[ART <i>fortsatt</i> SUBST] [[<i>fortsatt</i> och ADJ] SUBST] [PREP <i>fortsatt</i> SUBST]	[<i>fortsatt</i> ADJ SUBST- kongr.]	[[<i>fortsatt</i> ADJ] SUBST-inkongr.] [SUBST är/var [<i>fortsatt</i> ADJ]]

KS-vittnen förekommer alltså i kontexter som *ett fortsatt arbete*, *fortsatt och hårt arbete*, och *på fortsatt arbete*. MS-vittnen hittas både i kontexter som *fortsatt höga priser*, där *fortsatt* är både morfologiskt och semantiskt inkongruent med huvudordet, och i kontexter som *arbetet är fortsatt hårt*. BK-beläggen utgörs enbart av kontexter som (*ett*) *fortsatt hårt arbete*.

I det material som jag har studerat finns det ett exempel på *fortsatt* som gradadverbial från 1945 (13) och ett från 1965 (14), men det är först på 1970-talet som *fortsatt* blir vanligt i denna funktion.

- (13) Med undantag av kommunisterna och deras medlöpare eftersträvade alla finska partier en **fortsatt** nordisk orientering och ett bevarat nordiskt samhälle (ORDAT 1945)
- (14) Textil- och konsumtionsföretagen har varit **fortsatt** svaga [...] (Press 65)
- (15) Även om alltså kakaomarknaden på sistone försvagats verkar förutsättningar föreligga för **fortsatt** höga priser (Press 76)

- (16) Med hänvisning till gjorda marknadsstudier räknar Malmros-rederiet med **fortsatt** stort tonnageöverskott för de närmaste åren. (Press 76)

I exemplen ovan betecknar huvudorden *orientering*, *priser* och *tonnageöverskott* inte processer som är utsträckta i tid, och de är alltså inte semantiskt kongruenta med *fortsatt*. Exempel (13) bör tolkas som att 'orienteringen ska vara fortsatt nordisk', inte som att 'orienteringen ska vara fortsatt och nordisk'. I (14) förekommer *fortsatt*, utan numeruskongruens, i en predikativ adjektivfras och kan alltså inte vara ett attribut. Vidare föreligger inte heller morfologisk kongruens i (15); ett attributivt particip skulle med ett huvudord i plural få formen *fortsatta*. Det är av dessa skäl inte möjligt att analysera *fortsatt* i dessa exempel som ett attribut, utan det måste vara ett gradadverbial i adjektivfraserna *fortsatt nordisk*, *fortsatt svag*, *fortsatt höga* och *fortsatt stort* – exemplen ovan är alltså MS-vittnen.

I avsnitt 4 diskuteras fördelningen och den successiva utvecklingen av KS-vittnen, MS-vittnen och BK-belägg vidare.

3 Fortsatt – från gradadverbial till satsadverb

De första entydiga beläggen på *fortsatt* som gradadverbial dyker alltså upp på 1970-talet, och redan på 1980-talet börjar *fortsatt* användas som ett satsadverb.

- (17) Hernu är **fortsatt** borgmästare i Villeurbanne, som är högborgerliga Lyons arbetarstad. (DN 1987)

Belägget i (17) är ett MS-vittne – *fortsatt* är semantiskt inkongruent med *borgmästare* och kan alltså inte vara ett attribut, och eftersom andra attribut saknas kan *fortsatt* inte heller vara ett gradadverbial i detta fall. *Fortsatt* i (17) är således entydigt ett satsadverb.

För att studera denna utveckling av *fortsatt* är det nödvändigt att fastställa vilka kontexter som är relevanta, eftersom sökningarna i de tillgängliga korpusarna måste specificeras – annars blir antalet sökträffar ohanterligt många. Strukturen i (17) är en möjlig kontext för *fortsatt* som satsadverb (*är fortsatt*), och jag har också sökt efter hjälpverben *måste/kan/ska* plus *fortsatt* och *fortsatt inte* för att hitta både BK-belägg

och MS-vittnen. Tabell 2 visar översiktligt olika typer av belägg på söktermen *är fortsatt*.

Tabell 2. Olika typer av belägg på *är fortsatt* i förändringen gradadverbial > satsadverb.

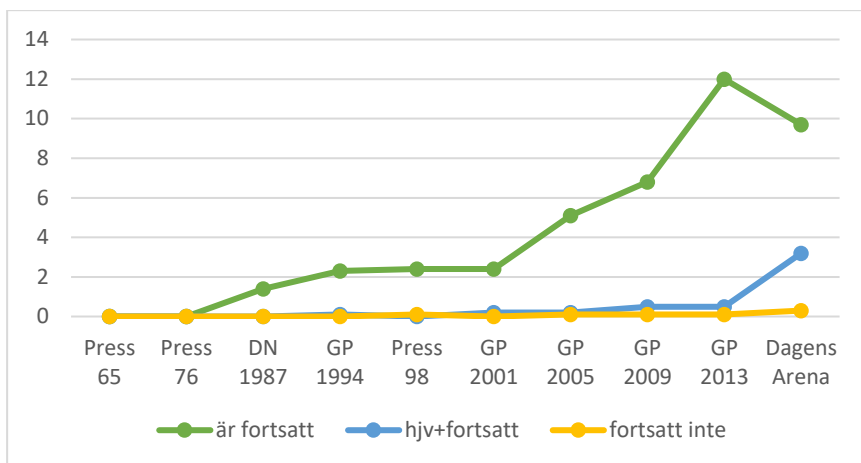
KS-vittnen	BK-belägg	MS-vittnen
<i>fortsatt</i> : gradadverbial		<i>fortsatt</i> : satsadverb
är [[fortsatt ADJ] SUBST-inkongr.] SUBST är/var [fortsatt ADJ]	[är fortsatt ADJ] [är fortsatt SUBST]	[är fortsatt ADV] [är fortsatt ART] [är fortsatt SUBST-inkongr.] [är fortsatt [PF]] [är fortsatt inte]

Sökresultatet visas i tabell 3, där korpusarna är kronologiskt ordnade.

Tabell 3. *Fortsatt* som potentiellt satsadverb.

korpus	miljoner ord	"är fortsatt"	hjälpverb+ fortsatt	"fortsatt inte"	träffar per miljon ord
ÄSR	4,3	0	0	0	0
Runeberg	28,5	0	0	0	0
ORDAT	1,5	0	0	0	0
Press 65	1,1	0	0	0	0
Press 76	1,3	0	0	0	0
DN 1987	5,1	7	0	0	1,4
GP 1994	21	39	2	0	1,9
Press 98	10,7	26	0	1	2,4
GP 2001	17	41	3	0	2,6
GP 2005	23	117	4	1	5,3
GP 2009	17,5	120	8	1	7,4
GP 2013	17	205	8	1	12,6
DA	9,5	92	30	3	13,1

Tabell 3 visar att möjliga MS-vittnen förekommer tidigast i DN 1987, i konstruktionen är *fortsatt*. Tidigare än så förekommer inte några belegg på *är fortsatt* i de studerade korpusarna. Vidare är det tydligt att *är fortsatt* är den konstruktion som är mest frekvent och som tycks driva ökningen av *fortsatt* i de undersökta konstruktionerna. Hjälperb plus *fortsatt* förekommer först i GP 1994, och *fortsatt inte* i Press 98, men dessa konstruktioner är och förblir lågfrekventa. Utvecklingen illustreras i diagram 1, där de olika konstruktionernas relativa frekvens visas.

Diagram 1. Utvecklingen av *fortsatt* som potentiellt satsadverb (per miljon ord).

Av de sju träffarna på *är fortsatt* i DN 1987 är det dock enbart exemplet i (17) som verkligen är ett MS-vittne – de övriga beläggen finns i brokontexter, som i (18) och (19).

(18) 'Formen är **fortsatt** bra', meddelar stallet. (DN 1987)

(19) Rymdsatsningen är **fortsatt** mycket energisk och medveten [...] (DN 1987)

Både (18) och (19) tillåter att *fortsatt* analyseras som gradadverbial (nominalfraser som *en fortsatt bra form* eller *en fortsatt mycket energisk satsning* är fullt möjliga) eller som satsadverb, och de övriga fyra träffarna är alltså också BK-belägg. Detta innebär att sex av de sju första beläggen på *är fortsatt*, det vill säga 85 %, består av BK-belägg, vilket i sin tur kan vara en indikation på att en stor andel ambiga belägg är en bra förutsättning för språkförändring. I det följande avsnittet går jag närmare in på denna fråga.

En komplicerande faktor i studiet av *fortsatt* som satsadverb är att ett fåtal belägg faktiskt är möjliga att analysera på tre olika sätt.

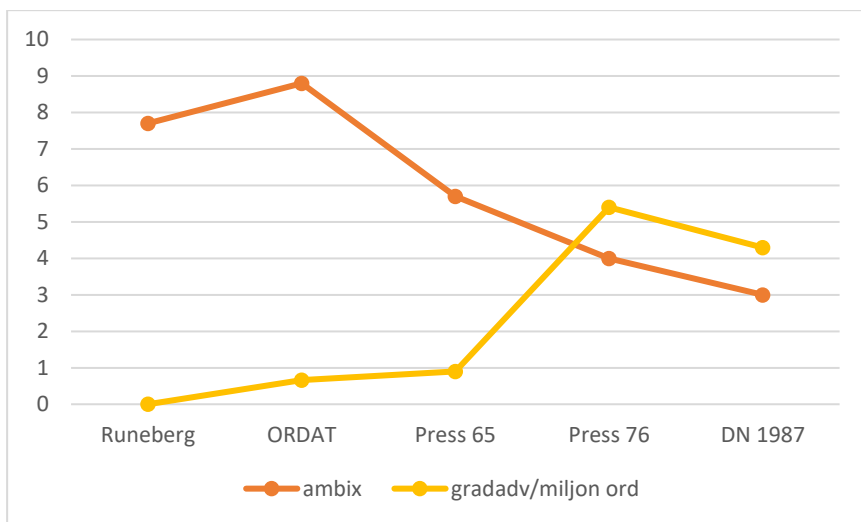
(20) Under sista kvartalet förutses **fortsatt** god utveckling. (DN 1987)

Eftersom en utveckling är en oavgränsad process är det möjligt att *fortsatt* fungerar som ett attribut (som i frasen *en fortsatt utveckling*). Men också en gradadverbialanalys eller en satsadverbialanalys är fullt rimliga, vilket innebär att belägg som (20) är multiambiga. I sin tur innebär detta faktum ett problem för både kategoriseringen av belägg och för de schematiska framställningarna i tabellerna 1 och 2, men eftersom det bara finns en handfull belägg av denna typ har jag bortsett från dem här. I en mer övergripande principiell diskussion om strukturell reanalys och ambiguitet kan de dock vara av stor relevans.

4 Ambiguitet, reanalys och frekvens

Under 1900-talet utvecklades alltså *fortsatt* först från particip till gradadverbial, och sedan från gradadverbial till satsadverb. För att avgöra om strukturell ambiguitet har haft en betydelse för språkförändringen krävs det dels en studie av hur olika belägg (MS-vittnen, BK-belägg och MS-vittnen) fördelar sig över tid, dels ett sätt att kvantitativt mäta ambiguitet.

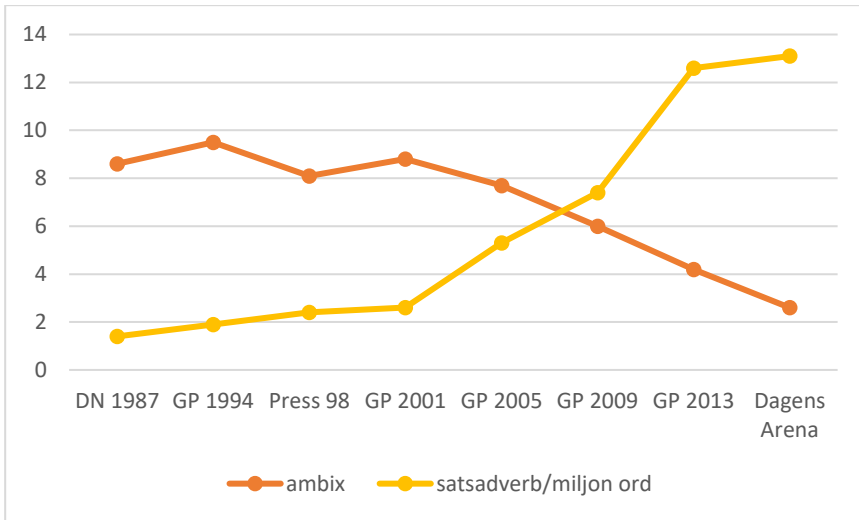
När det gäller den första reanalysen utgörs brokontexten av belägg av typen *fortsatt hårt arbete* (se ovan), och den relevanta tidsperioden är från början till slutet av 1900-talet. Jag har därför sökt efter *fortsatt*+adjektiv i fem relevanta korpusar, och kategoriserat träffarna som MS-vittnen, KS-vittnen eller BK-belägg. Därefter har jag noterat hur stor andel av alla belägg som utgörs av BK-belägg, vilket ger ett procenttal. Jag kallar detta värde *ambiguitetsindex* (ambix). I diagram 2 redovisas både antal MS-vittnen (alltså belägg som tydligt visar att *fortsatt* används som ett gradadverbial) per miljon ord, och ambix. För att anpassa kurvorna till varandra har jag dividerat ambix med 10 i diagram 2 och 3.

Diagram 2. Utvecklingen av *fortsatt* som gradadverbial.

Det framgår av diagram 2 att i Runeberg, en korpus bestående av olika tidskrifter från 1800-talets slut och några decennier framåt, utgör BK-beläggen nästan 80 % av samtliga belägg (82 av 106). Ambix ligger på en hög nivå också i ORDAT (88 %), men sjunker sedan successivt fram till DN 1987. Parallellt med denna utveckling ökar frekvensen av MS-vittnen fram till Press 76, men sjunker sedan något till DN 1987. Det är alltså tydligt att en mycket stor andel av beläggen på *fortsatt* plus adjektiv kan analyseras antingen som attributiva particip eller som gradadverbial under 1900-talets första decennier, medan det första MS-vittnet dyker upp först 1945. Med andra ord föreligger en lång period av betydande ambiguitet innan reanalysen av *fortsatt* till gradadverbial blir tydlig.

När det gäller den följande utvecklingen (gradadverbial > satsadverb) visade det sig att *är fortsatt* är en nyckelkonstruktion (se tabell 3), i synnerhet i de inledande stadierna, och jag har därför enbart undersökt hur belägg på *är fortsatt* fördelar sig på KS-vittnen, MS-vittnen och BK-belägg, från 1987 och framåt. Diagram 3 visar den relativa frekvensen av MS-vittnen och ambix i det studerade materialet.

Diagram 3. Utvecklingen av *fortsatt* som satsadverb i konstruktionen *är fortsatt*.

Utvecklingskurvorna i diagram 3 påminner om diagram 2. Återigen ser vi att ambix inledningsvis är mycket högt, och sedan sjunker det successivt, medan den relativa frekvensen av MS-vittnen ökar från 1987 och framåt. Vi kan dock konstatera att under perioden 1987 till 2001 är MS-vittnena relativt lågfrekventa, och ambix är konstant högt – 88 % av beläggen är ambiga i GP 2001. Men från 2001 sker en tämligen snabb förändring; beläggen på *fortsatt* som satsadverb i GP ökar i relativ frekvens från 2,6 i GP 2001 till 12,6 i GP 2013 – det rör sig således om en femdubbling på bara 12 år.

De två studerade språkförändringarna är alltså mycket lika varandra beträffande hur ambix och MS-vittnen utvecklas över tid. I båda fallen föreligger en stor andel ambiga konstruktioner inledningsvis, medan frekvensen av MS-vittnen i stort sett följer en välbekant S-kurva (se Nevalainen 2015 för en diskussion om modellens olika användningsområden). Ambiguitet är i sig en nödvändig förutsättning för reanalys, vilket nämdes i inledningen, men ambiguitetens frekvens tycks alltså också vara relevant – åtminstone när det gäller förändringarna av *fortsatt*. För att avgöra om detta är en generell tendens måste denna

hypotes prövas med andra liknande studier som grund, vilket emellertid i många fall inte låter sig göras; i språkhistoriska studier av grammatisk förändring är det inte ovanligt att ambiga fall systematiskt sorteras bort, eftersom fokus ligger på KS-vittnen och på de första förekomsterna av MS-vittnen. Det finns dock studier där ambiga belägg också presenteras, och i nästa avsnitt utgår jag från Delsing (2022) för att undersöka om hypotesen håller också när den ställs inför hans undersökning av *mycket* och *litet*.

5 Förändring av *mycket* och *litet* (Delsing 2022)

Delsing (2022) är en studie av hur de två adjektiven *mycket* och *litet* har utvecklats till kvantifierande uttryck. Som adjektiv kongruensböjs de med sitt huvudord (*mycken/liten hjälp*), medan de som kvantifierare saknar böjning (*mycket/lite hjälp*). I sina tabeller 3 och 4 redovisar Delsing (2022:325f) hur belägg på olika typer av *mycket* och *lite* fördelar sig under perioden 1725–2000, och i hans kategorisering ingår också ambiga fall. Det innebär att det är möjligt att beräkna ambix och frekvens av MS-vittnen med utgångspunkt i dessa tabeller, och på så sätt fastställa huruvida dessa förändringar påminner om utvecklingen av *fortsatt*.

Delsing's tabeller (3 och 4) återges sammanslagna som tabell 4. Delsing beräknar ett värde, Q-kvot, för hur stor andel av belägen som kan kategoriseras som kvantifierare i förhållande till de som kategoriseras som adjektiv – det vill säga MS-vittnen i förhållande till KS-vittnen – men BK-belägg är inte inräknade i denna siffra. Q-kvoten för *mycket* under period 1 är alltså till exempel 2/16, vilket motsvarar 11 %. I tabell 4 har jag lagt till värden för ambix i de två högra kolumnerna.

Tabell 4. Förändring av *mycket* och *litet* (Delsing 2022).

period	adjektiv		ambiga		kvantifierare		Q-kvot (%)		ambix (%)	
	<i>mycket</i>	<i>litet</i>	<i>mycket</i>	<i>litet</i>	<i>mycket</i>	<i>litet</i>	<i>mycket</i>	<i>litet</i>	<i>mycket</i>	<i>litet</i>
1. 1725–1750	16	3	12	6	2	4	11	57	40	46
2. 1775–1800	18	2	11	6	4	8	18	80	33	37,5
3. 1825–1850	11	1	12	3	9	7	45	88	37,5	27
4. 1875–1900	9	0	12	7	11	19	55	100	37,5	27
5. 1925–1950	3	1	17	11	22	25	88	96	40	29
6. 1975–2000	0	0	10	12	36	50	100	100	21	19

Värdena i tabell 4 tillåter en beräkning av samma typ som i diagram 2 och 3, när också korpusarnas storlek beaktas (se Delsing 2022:323). Förändringen av *mycket* illustreras i diagram 4, och av *litet* i diagram 5.

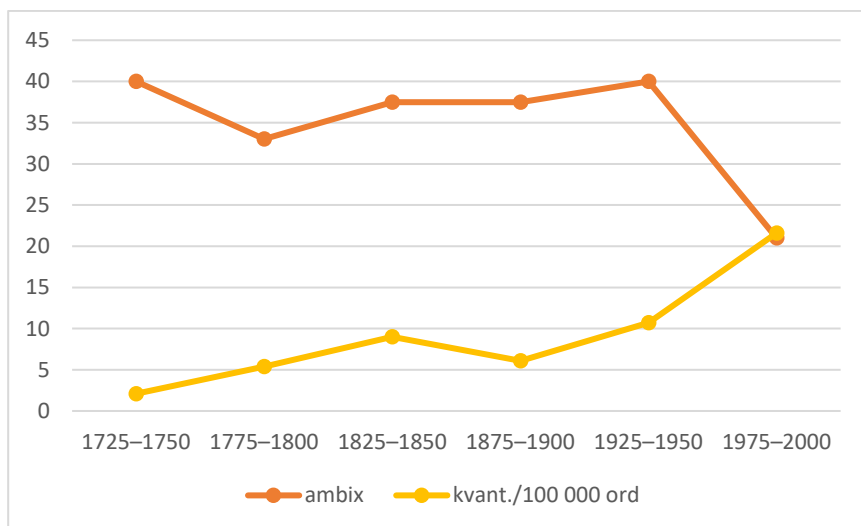

Diagram 4. Utvecklingen av *mycket* (efter Delsing 2022).

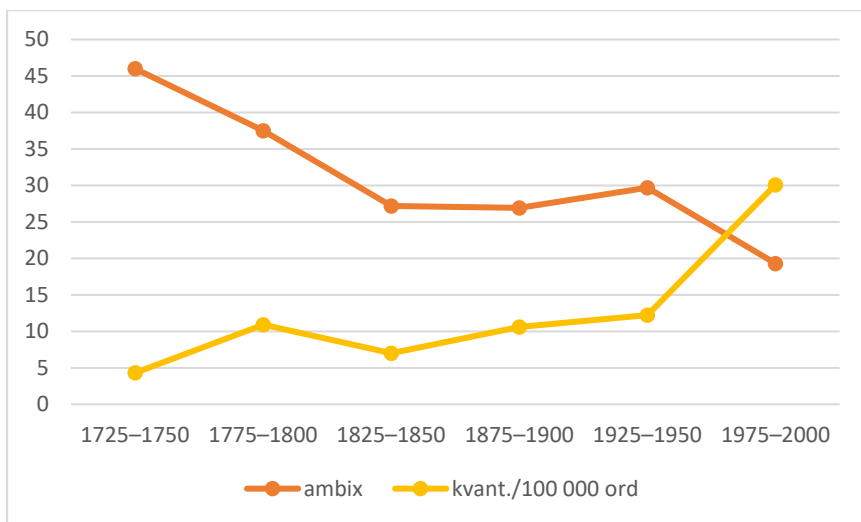

Diagram 5. Utvecklingen av *litet* (efter Delsing 2022).

Delsing (2022) använder alltså måttet Q-kvot för att visa hur adjektiven förändras till kvantifierare. I hans studie ökar Q-kvoten för *mycket* från 55 till 100 under period 4–6 (se tabell 4), medan en frekvensberäkning av MS-vittnen visar en ökning från 6,1 till 21,6 under samma period (se diagram 4), vilket är mer än en tredubbling. *Litet* genomgår knappast någon förändring alls under samma tidsperiod, om man utgår från Q-kvoten, medan den relativa frekvensen tredubblas. Vilket mått som bäst återger händelseförloppet är svårt att säga, men i båda fallen indikerar den relativa frekvensen av MS-vittnen en mer markant förändring än Q-kvoten.

Ambixvärdet tyder på att *mycket* förändras mest mellan perioderna 5 och 6, alltså mellan mitten och slutet av 1900-talet, medan ambix för *litet* sjunker successivt under hela den studerade perioden (med ett undantag). Det är värt att notera att i båda fallen sker de största minskningarna av ambix parallellt med de mest markanta ökningarna av MS-vittnen.

Även om resultaten inte är lika tydliga som i utvecklingen av *fortsatt* så går det ändå att konstatera att etableringen av *mycket* och *litet* som

kvantifierare sammanfaller med att ambix sjunker, och den hypotes som jag formulerade ovan har därmed inte falsifierats.

6 Avslutande diskussion

Satsadverbet *fortsatt* är relativt nytt i svenska, och med hjälp av elektroniska korpusar har det varit möjligt att följa denna utveckling i detalj. I denna artikel har jag visat att utvecklingen sker via två reanalyser: från particip till gradadverbial och sedan från gradadverbial till satsadverb. Förändringen är främst strukturell – betydelsen hos *fortsatt* påverkas inte, men som attribut kan *fortsatt* bara modifiera substantiviska huvudord som betecknar oavgränsade processer (som sång, arbete, utveckling och så vidare). Betydelsen medför alltså restriktioner för vilka analyser som är möjliga.

Båda de reanalyser som *fortsatt* genomgår föregås av ett stadium där en stor andel av beläggen utgörs av syntaktiskt ambiga BK-belägg. När utvecklingen tar fart utgör BK-beläggen som mest 88 % respektive 95 % (se diagram 2 och 3). Det innebär att språkbrukarna i en stor majoritet av fallen har möjlighet att göra en analys av *fortsatt* som avviker från källstrukturen. En liknande utveckling framträder också i Delsings studie av *mycket* och *litet* (2022), om än inte lika tydligt. Ambix är i dessa fall maximalt 40 % respektive 46 % – möjligen sammanhänger detta med att förändringsprocessen i dessa fall pågår i nästan tre sekel. Källstrukturen, alltså den adjektiviska användningen av de två orden, dominerar under hela perioden, och språkbrukarna möter således oftast *mycket* och *litet* i form av KS-vittnen.

I takt med att språkförändringen sprids och etableras utgörs en allt större andel av beläggen på *fortsatt* av KS- och MS-vittnen, det vill säga icke-ambiga belägg. När *fortsatt* används i nya syntaktiska funktioner öppnar sig flera nya strukturella kontexter. Till exempel visar tabell 2 att minst fem nya målstrukturkontexter blir tillgängliga för det satsadverbiella *fortsatt*. Detta för med sig att värdet för ambix sjunker.

Det nämndes i inledningen att många språkförändringsforskare antar att ambiguitet är en förutsättning för reanalys. Studien av *fortsatt* tycks visa att detta verkligen är fallet, men ambiguitet i sig räcker inte till för att förklara varför en reanalys inträffar, och varför reanalysen

sker vid en viss tidpunkt. Wurzel (1997:1133) understryker att ”ambiguity is not the cause, but only a precondition for language change” i en diskussion om liknande förändringar i tyska. Det är dock möjligt att ambiguitetens frekvens kan bidra till förståelsen av orsakerna till strukturell språkförändring. Vidare studier kan visa om följande antagande håller: medan ambiguitet är själva förutsättningen för reanalys, så är en stor andel ambiga strukturer en orsak till att reanalysen sker, och att den sker vid en viss tidpunkt. För att utvärdera denna hypotes är det essentiellt att kvantifiera just de belägg som så ofta sorteras bort i språkhistoriska studier – de oklara fallen.

Litteratur

- Arro Förberger, Torbjörn. 2021. *Grammatikaliseringen av bestämt*. Opubl. C-uppsats. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/67490>
- Burridge, Kathryn & Bergs, Alexander. 2017. *Understanding language change*. New York: Routledge.
- Columbus, Samuel. 1675. *Mål-Roo eller Roo-Mål*. Hämtad från Fornsvenska textbanken. <https://project2.sol.lu.se/fornsvenska/>
- Delsing, Lars-Olof. 2022. From ‘big’ to ‘much’: On the grammaticalization of two gradable adjectives in Swedish. I: Larsson, Ida & Petzell, Erik M. (red.): *Morphosyntactic change in Late Modern Swedish*. Berlin: Language Science Press. S. 319–337.
- Denison, David. 2017. Ambiguity and vagueness in historical change. I: Hundt, Marianne, Mollin, Sandra & Pfenninger, Simone E. (red.): *The Changing English Language*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 292–318.
- Fischer, Olga. 2007. *Morphosyntactic change*. Oxford: Oxford University Press.
- Harris, Alice. C., & Campbell, Lyle. 1995. *Historical Syntax in Cross-Linguistic Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heine, Bernd. 2002. On the role of context in grammaticalization. I: Wischer, Ilse & Diewald, Gabriele (red.): *New reflections on grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins. S. 83–101.

- Hopper, Paul J. & Traugott, Elizabeth Closs. 2003. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Larsson, Emma. 2021. *Avgjort* som adverb. En diakron studie i grammatikaliseringen av *avgjort* som adverb. Opubl. C-uppsats. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Nevalainen, Terttu. 2015. Descriptive adequacy of the S-curve model in diachronic studies of language change. I: Christina Sanchez-Stockhammer (red.): *Studies in Variation, Contacts and Change in English* 16. *Can We Predict Linguistic Change?* Helsingfors universitet. Ej paginerad. <https://varieng.helsinki.fi/series/volumes/16/index.html>
- Skärklund, Sanna. 2017. Man, en och du. *Generiska pronomen i svenskans historia*. Lund: Språk- och litteraturcentrum.
- Weiß, Helmut. 2021. Reanalysis involving rebracketing and relabeling: a special type. *Journal of Historical Syntax* 5:1–26. <https://ojs.ub.uni-konstanz.de/hs/index.php/hs>
- Wurzel, Wolfgang Ullrich. 1997. Grammatical ambiguity and language change. I: Hickey, Raymond & Puppel, Stanislav (red.): *Language History and Linguistic Modelling: A Festschrift for Jacek Fisiak on his 60th Birthday*, Berlin, New York: De Gruyter Mouton. S. 1125–1137.

Elektroniska korpuser

Kungliga biblioteket, Svenska dagstidningar: <https://tidningar.kb.se/>

Språkbanken, Korp: <https://spraakbanken.gu.se/korp/#?corpus=&cqp=%5B%5D>.

Uppgifterna om de använda korpusarna har hämtats från Språkbankens resurssida (<https://spraakbanken.gu.se/resurser>), men tyvärr är de i flera fall knapphändiga och/eller ofullständiga.

- äldre svenska romaner (ÄSR): omkring 50 äldre romaner av 14 olika författare.
- Runeberg: tidningar och tidskrifter från perioden 1830–1930.

- ORDAT: Svenska Dagbladets årsbok, 25 årgångar 1923–1958.
- Press 65: texter från fem morgontidningar 1965.
- Press 76: texter från fem morgontidningar 1976.
- DN 1987: Texter från Dagens Nyheter 1987.
- GP 1994: Texter från Göteborgsposten 1994.
- Press 98: Texter från Dagens Nyheter, Göteborgsposten och Svenska Dagbladet 1998.
- GP 2001: Texter från Göteborgsposten 2001.
- GP 2005: Texter från Göteborgsposten 2005.
- GP 2009: Texter från Göteborgsposten 2009.
- GP 2013: Texter från Göteborgsposten 2013.
- DA: Texter från dagensarena.se 2007–2022.